

RVK JESSEREN

**Archeologienota
2016H162 en 2016H25
DEEL 3 : Programma van
Maatregelen**

Pieter LALOO

Project:

Ruilverkaveling (RVK) Jesseren

Opdrachtgever:

VLM Regio Oost

Koningin Astridlaan 50

3500 Hasselt

BTW BE0236506685

Uitvoerder:

GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba (GATE)

Pieter LALOO

© 2016 - GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie, zonder toestemming van Ghent Archaeological Team bvba.

Inhoud

INLEIDING.....	4
DEEL 3 : Programma van Maatregelen.....	5

INLEIDING

Deze archeologienota kadert in de realisatie van de ruilverkaveling Jesseren door de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). De ruilverkaveling Jesseren (1825 ha) strekt zich uit over drie gemeenten: Borgloon, Kortesseem en Tongeren. De voornaamste doelstelling binnen een ruilverkaveling is de herindeling van percelen. De ruilverkaveling Jesseren wil van versnipperde en veelhoekige percelen een economisch beter werkbaar geheel maken. De landbouwbedrijven die in dit gebied liggen, krijgen door de herverkaveling grotere percelen met een regelmatigere vorm en een gunstigere ligging. Zo kunnen gebruikers en eigenaars hun percelen rendabeler bewerken.

Toch is een ruilverkaveling meer dan het herschikken van gronden alleen. De percelen worden ook beter ontsloten door een verbeterde landbouwweg of door de percelen dichter bij het landbouwbedrijf te leggen. Ook voetgangers en fietsers kunnen genieten van een groot aantal van nieuwe wegverhardingen.

Binnen een ruilverkavelingsproject worden ook oplossingen gezocht voor andere noden. Dit gebeurt meestal samen met één of meerdere partners. Zo worden maatregelen genomen om waardevolle natuur te beschermen waarbij een aantal typische kalkrijke en heischrale graslanden een prioriteit zijn. Ook de uitbreiding van Belle-vue bos wordt nagestreefd. De aanleg van poelen en bufferstroken langs verschillende beken zal dan weer de natuurwaarde in de aanwezige valleien bestendigen en verder ontwikkelen.

De werken waarop deze archeologienota betrekking heeft maken deel uit van inrichtings- en recreatiewerken. Het gaat over volgende soort werken, die in clusters verspreid liggen in het ruilverkavelingsgebied: plagwerken, uitgraven nieuwe grachten, uitgraven poelen, herprofilieren bestaande beken/grachten, natuurtechnisch herinrichten van bestaande visvijvers en de aanleg van kassei- of steenslagverhardingen.

De perceelsoppervlakttes (1825ha) en de geplande ingrepen overschrijden de oppervlakte drempelwaarden in het onroerenderfgoeddecreet. Daarom moet de bouwaanvraag vergezeld worden van een bekrachtigde archeologienota. GATE maakt daarom in het kader van haar raamcontract met de VLM de archeologienota op.

DEEL 3 : Programma van maatregelen

1. Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen

1. Volledigheid van het uitgevoerde onderzoek

Op basis van het gevoerde bureauonderzoek werd voldoende informatie ingewonnen omtrent het archeologisch potentieel van het projectgebied en de impact van de geplande werkzaamheden hierop.

2. Aanwezigheid en waardering van een archeologische site

Op basis van het gevoerde bureauonderzoek, waarbij historisch-cartografische, landschappelijke en archeologische bronnen werden geraadpleegd, komt naar voor dat het projectgebied zich in een landschappelijk en archeologisch interessant gebied bevindt. Concrete aanwijzingen omtrent de aanwezigheid van bepaalde vindplaatsen binnen de verschillende deelgebieden waar werken zullen plaats vinden, ontbreken echter.

Met name de drogere leemgronden in nabijheid van beekvalleien blijken attractieve locaties voor bewoning in het verleden in de ruime regio van het projectgebied van de ruilverkaveling. Binnen het projectgebied komen dergelijke gradiëntzones ook voor in de zones waar werkzaamheden worden gepland.

Daarom werd door middel van een landschappelijk bodemonderzoek, uitgevoerd door een aardkundige en een ervaren veldwerkleider, de bodemopbouw en het potentieel op het aantreffen van goed bewaarde archeologisch vindplaatsen nagegaan ter hoogte van de geplande ingrepen. Uit dit landschappelijk booronderzoek kwam tot uiting dat de meeste deelgebieden geen of een laag potentieel hebben op het aantreffen van archeologisch vindplaatsen. Twee boorlocaties (B3 en B4) binnen deelgebied 1 bleken wel mogelijk archeologisch interessant. Vanaf ca. 75cm diepte ten opzichte van het maaiveld, onder een gebioturbeerde B-horizont is daar een archeologisch relevante laag aanwezig die relatief intact zijn. Ook in deelgebied 4, ter hoogte van boring B13 is er nog een zeker potentieel aanwezig op het aantreffen van post-steentijdvindplaatsen.

3. Impactbepaling

De ingrepen die worden gepland binnen de deelgebieden in het ruilverkavelingsgebied Jesseren kunnen onder gebracht worden in zes categorieën met elk hun eigen impact op het bodemarchief :

- 1) Plagwerken
- 2) Afgraven van grond
- 3) Uitgraven van nieuwe grachten
- 4) Uitgraven van nieuwe poelen
- 5) Herprofilen en al dan niet natuurtechnisch herinrichten van bestaande grachten, beken en visvijvers
- 6) Aanleg van paden in steenslag en kasseien
- 7) Het rooien van bomen en struiken

3.1 Plagwerken

De plagwerken beperken zich tot het afgraven van de vegetatiezone tot net boven de minerale grond. Deze werken vinden enkel plaats binnen deelgebied 1. Het gaat om twee zones van respectievelijk ca.

6900 en 5400m² groot. Boring B1 werd ter hoogte van één van deze zones gezet. Er wordt op basis van dit landschappelijk booronderzoek een zeer laag potentieel toegekend aan deze zones gezien hun ligging op slecht gedraineerde leemgronden (Afp en Ahp). Bovendien is er ter hoogte van B1 ook onder de vegetatiezone (ca; 20 cm dik) nog een colluviaal pakket aanwezig tot 80cm onder het maaiveld. Dit pakket is archeologisch niet interessant. Bijgevolg kunnen we de impact van deze werkzaamheden op eventuele archeologische vindplaatsen op de door de VLM geplande locaties binnen deelgebied 1 als gering of nihil beschouwen omdat de kans op het aantreffen van goed bewaarde archeologische vindplaatsen laag is op deze locaties.

3.2 Afgraven van grond

Het afgraven van grond betreft het verwijderen van de toplaag van de bodem (10cm) in functie van zuiveringswerken op het terrein. Deze werken vinden over beperkte oppervlaktes plaats in of nabij deelgebieden 1, 3 en 8. In totaal gaat het om een kleine 5000m² verspreid over de hele ruilverkaveling. Gezien het verspreide karakter en de beperkte ingreep van deze werken adviseren we geen verder onderzoek voor dit type ingreep binnen het projectgebied. Ter hoogte van de grootste zone voor afgraven grond binnen deelgebied 1) werd een boring in de nabijheid gezet. B7 toonde er aan dat het archeologisch niveau pas vanaf 60cm onder het maaiveld leesbaar wordt onder de teelaarde en een gebioturbeerde B-horizont.

3.3 Uitgraven van nieuwe grachten

In deelgebieden 1 en 4 worden nieuwe grachten gegraven. Binnen deelgebied 1 gaat het om verschillende segmenten, zowel op natte als op droge leemgronden, die in totaal 1000m lang zijn. In deelgebied 4 wordt een grachtsegment van ca. 60m lang gegraven. Dit in hoofdzaak op Abp(c)-gronden.

Het typeprofiel van dergelijke grachten werd door de VLM bepaald op 3m breedte aan het oppervlak en een diepte van 1m. De grachten worden gegraven met een V-vormige kraanbak.

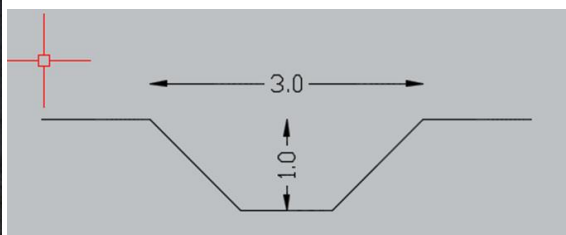

Fig. 3.1 en 3.2 : resp. foto van het graven van een dergelijke gracht (gebied de Blankaert- Diksmuide; foto : GATE/VLM) en typeprofiel van de grachten.

De impact van deze werken is relatief beperkt door het lineaire karakter ervan in combinatie met de beperkte breedte van de uitgraving. Bovendien is het potentieel op archeologie in de natte leemgronden laag tot zeer laag voor deze ingreep. Enkel op de droge leemgronden is er archeologisch potentieel. Dit werd ook aangetoond door middel van het landschappelijk booronderzoek, meer bepaald de boringen B3, B4 (deelgebied 1) en B13 (deelgebied 4).

Ondanks een zeker archeologisch potentieel zouden we voor deze werkzaamheden geen verder archeologisch onderzoek adviseren omwille van de beperkte impact in de breedte die gepaard gaat met deze werkzaamheden. Zelfs bij het eventuele aantreffen van archeologisch vindplaatsen is het bijzonder moeilijk om deze in desbetreffend geval ruimtelijk te gaan begrijpen. Hierdoor is het potentieel op kennisvermeerdering eerder beperkt.

3.4 Uitgraven van nieuwe poelen

In elk deelgebied wordt het uitgraven van één of meerdere poelen gepland. De meesten zijn cirkel- of ovaalvormig, met afmetingen van ca. 11m diameter of 9 bij 13m. In deelgebied 1 worden nog twee grotere poelen gegraven van ca. 25 bij 25m.

Het typeprofiel voor deze poelen toont een diepte van 2m ten opzichte van het maaiveld en een zacht (30°) en een steil (55°) talud.

Fig. 3.3 : Typeprofiel van de uit te graven poelen (VLM).

De impact van deze ingrepen op het bodemarchief is vrij lokaal en beperkt in oppervlakte. Bovendien worden deze poelen gegraven in natte of zeer natte bodems met sowieso een laag potentieel voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen. Het potentieel tot kennisvermeerdering bij verder archeologisch onderzoek ter hoogte van deze ingrepen is dus laag tot zeer laag. Bijgevolg lijkt het ons kosten-baten niet verantwoord om verder archeologisch onderzoek, hetzij vooronderzoek met ingreep in de bodem hetzij werfbegeleiding te adviseren.

3.5 Herprofilieren van bestaande grachten, beken en vijvers

Binnen een aantal deelgebieden wordt het profiel van bestaande grachten, beken en vijvers aangepast. Enkele bestaande visvijvers worden ook natuurtechnisch heringericht. Dit houdt in dat oevers worden afgeschuind, de sliblaag in de vijvers wordt verwijderd, zonevreemde constructies worden verwijderd en bepaalde bomen en struiken worden gerooid.

Voor het herprofilieren van grachten en beken wordt het bodempeil niet verdiept, enkel de oevers worden geherprofileerd.

Concreet gaat het om het herprofilieren van een gracht in deelgebied 3 en het natuurtechnisch inrichten van visvijvers binnen deelgebied 8. Los van het feit dat deze ingrepen zich al in bodemkundig gezien minder interessante gebieden bevinden, is ook de aard van de ingrepen zeer beperkt of van die mate dat er weinig tot geen potentieel tot archeologisch kennisvermeerdering aanwezig is.

Verder archeologisch onderzoek lijkt ons dan zeker ook niet aangewezen bij deze werkzaamheden.

3.6 Rooiwerken

Dit betreft het rooien van bomen en struiken en het ontstronken daarvan. Het effect van deze werken op de ondergrond is lokaal en afhankelijk van de doorworteling. Bomen met diepe doorworteling zullen diepere kuilen nalaten dan bomen zonder diepe doorworteling. Bij diepe doorworteling zal echter ook lokaal het archeologisch niveau vernietigd zijn. Ondiepe doorworteling zorgt voor minder diepe kuilen en dus ook minder kans op verstoringen van het eventuele archeologische niveau.

Bovendien vinden deze werken in hoofdzaak plaats in de nattere delen van het projectgebied, zijnde de beekdalen. Daar is het archeologisch potentieel sowieso al laag.

We adviseren voor dit type werken dan ook geen verder vooronderzoek wegens het lokale karakter en het feit dat het ontstronken voornamelijk plaats vindt op locaties waar het archeologische niveau voor zover aanwezig door doorworteling al vernietigd is.

3.7 Aanleg van paden in steenslag en kasseien

Verspreid over de ruilverkaveling worden smalle paden aangelegd. Het gaat enerzijds om kasseiwegen die herstel worden en anderzijds om de aanleg van smalle wandelpaden in steenslag. De kasseiwegen betreffen voornamelijk het herstel van bestaande wegenis in slechte staat. Voor dit herstel kunnen mogelijk uitgravingen tot 40cm diep noodzakelijk zijn. Gezien dit ingrepen zijn in reeds geroerde grond (bestaande te herstellen wegenis) lijkt de impact op de ondergrond ons dus beperkt tot miniem. De kasseiwegen zijn overigens ook slechts 3m breed. Ook de aanleg van de wandelpaden heeft weinig impact. Er zijn hiervoor uitgravingen nodig voor de wegkoffer die 35cm diep reiken t.o.v. het maaiveld en 1,5 à 2m breed zijn. Gezien de beperkte breedte van deze ingreep en ook het gegeven dat het archeologisch leesbare niveau in de regio dieper zit dan 35cm onder het maaiveld lijkt de impact van de aanleg van deze wandelpaden ons niet van die aard om verder archeologisch onderzoek te adviseren.

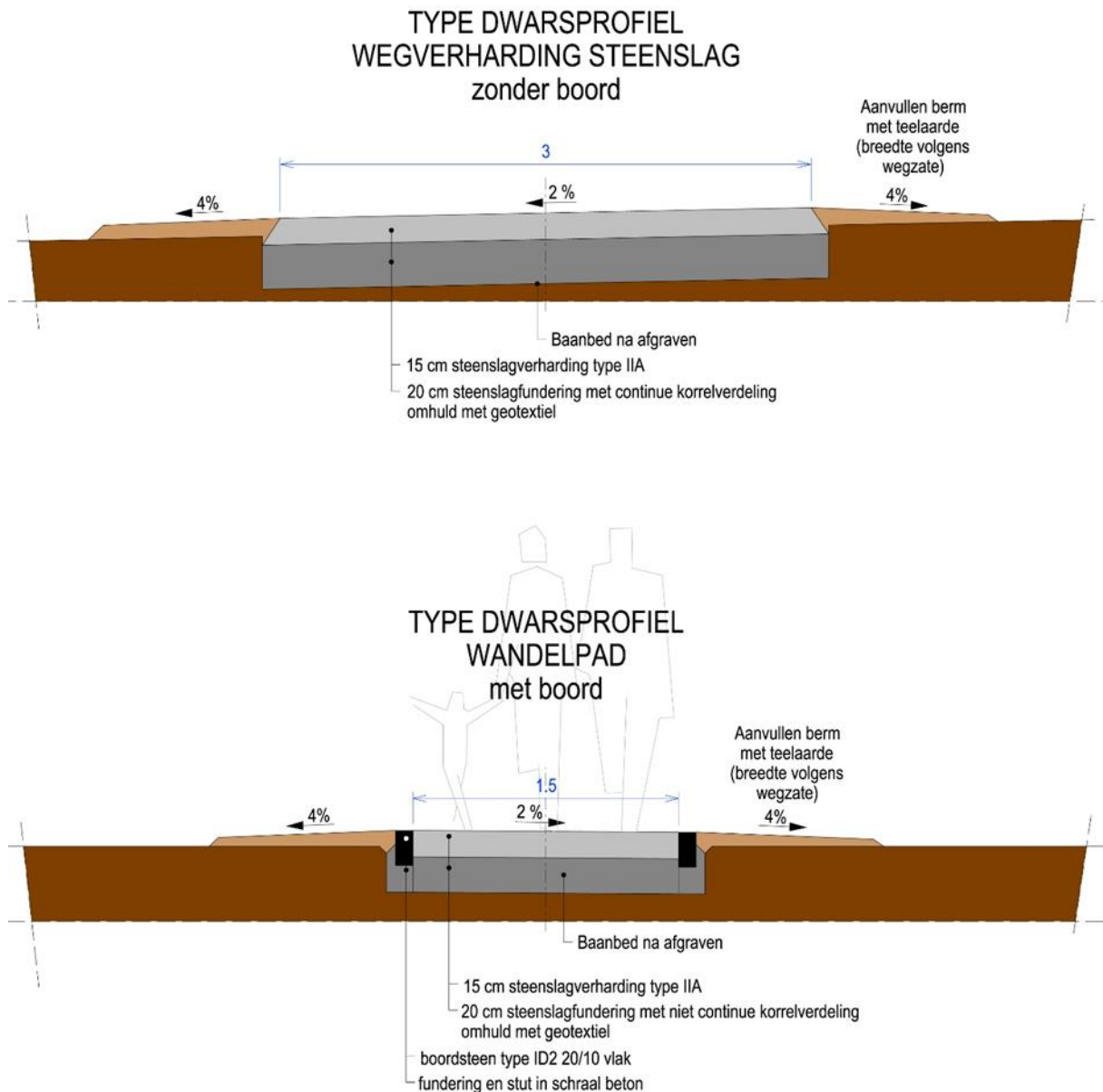

Fig. 3.4 : Typedoorsneden voor de aanleg van kasseiwegen en wandelpaden in steenslag (VLM).

4. Maatregelen

De kans dat er archeologische vondsten, sporen of structuren tijdens de werkzaamheden aan het licht komen, is bestaande, maar eerder klein tot zeer klein. Ook worden de werken veelal gepland in bodemkundig minder interessante, namelijk natte tot zeer natte gebieden. Bovendien zijn de geplande werkzaamheden eerder beperkt in breedte en oppervlakte en verspreid van karakter.

Een eventueel verder onderzoek zou daarom weinig ruimtelijke inzichten verschaffen en bijgevolg weinig vermeerdering van het kennispotentieel tot gevolg hebben ten opzichte van de kosten die voor verder archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem en/of werfbegeleiding nodig zijn.

Kosten-baten lijkt het dus niet aangewezen om voor dit dossier een programma van maatregelen op te stellen voor verder archeologisch onderzoek.

